

Avellani cœnobii refectorio cerni hodieque Guido-
nis imaginem cum hac epigraphe : *Beatus Guido
Aretinus inventor musicæ* : quod elogium non uno
titulo eidem posse ascribi, scripta ejus quæ edimus
ostendunt.

2. Brevi omnino Guidonis nomen in Germania
inclaruisse, Bernonis Augiensis abbatis scripta de
musica manifestant, in quibus, teste Sigeberto Gem-
blacensi, *de script. eccles. c. 156, eminet hoc quod
in arte musica præpollens de regulis symphoniarum
et tonorum scripsit, et quod in mensurando mono-
chordo ultra regulam Boetii, sed assensu minoris
Boetio Guidonis, supposuit unum tonum tetrachordo
hypaton, et contra usum majorum in ipso tetrachordo
inseruit utiliter synemmenon.* Conspicua hæc red-
duntur ex prologo Bernonis in tonarium ad Piligri-
num, Coloniensem archiepiscopum ab an. 1020,
juxta Trithemium in Annal. Hirs. ad h. a., usque ad
an. 1034, ad quem Hermannus Contractus ejus

A mortem ponit, Trithemius vero ad an. 1036, alii de-
nique ad an. 1035 reponunt. Unde rem a Guidone
ipso haurire potuit Berno, qui nunquam sua hæc
inventa esse dicit, imo de Gamma Græco mono-
chordo addito mentionem faciens, illud a modernis
additum esse perhibet non semel eo ipso in prologo
seu libro *de regulis symphoniarum et tonorum*, ut
Sigebertus appellat, Mellicensis autem anonymus
simpliciter *de musica opus præstantissimum*, et Tri-
themius ad annum 1018 Chron. Hirs., *insigne volu-
men*; additque ejus *librum unum de instrumentis
musicis*, quem videre haud licuit. Nisi forte huc
pertineant quæ in codice bibl. Cæsar. Vindob., qui
nuper ex bibliotheca civica eo fuit translatus, post
prologum seu librum primum *regularum venerabilis
Bern. abbatis in artem musicam*, ante tonale interse-
runtur *de mensura fistularum, organistri, pondera-
tione cymbali*, etc.

GUIDONIS ARETINI OPUSCULA DE MUSICA.

(D. GERBERTUS, *Scriptores ecclesiastici de musica*, II, 1.)

MONITUM.

Celebratissimus est *Guidonis Micrologus de disciplina artis musicæ*, quem nos ex ms. bibl. San-Blasiana collatum cum duobus San-Emerammensibus, Admontensi, mancis Ottoburano et Casinensi edimus. Sequuntur ejusdem rhythmum et carmen *de musicæ explanatione* ex eodem codice San-Blasiano cum jisdem mss. excepto Casinensi collata. Item alia *Guidonis regulæ de ignoto cantu identidem in antiphonarii sui prologum prolatae*. Deinde ex solo codice San-Blasiano *Epilogus de modorum formulis et cantuum qualitatibus in sex divisus capita*. Demum *Epistola Guidonis Michaeli monacho de ignoto cantu directa*. Tandem sequitur ex codice Tegeruseensi collato cum Mellicensi *Tractatus Guidonis correctorius multorum errorum, qui sunt in cantu Gregoriano in multis locis, pseudonymus aut certe interpolatus*.

MICROLOGUS GUIDONIS

DE DISCIPLINA ARTIS MUSICÆ.

Gymnasio musas placuit revocare solutas,
Ut pateant parvis habitæ vix hactenus altis,
Invidiæ telum perimat dilectio cæcum.
Dira quidem pestis tulit omnia commoda terris,
Ordine me scripsi primo qui carmina finxi.

EPISTOLA GUIDONIS MONACHI AC MUSICI

AD THEODALDUM EPISCOPUM SUUM (8), DE DISCIPLINA
ARTIS MUSICÆ.

Divini timoris, totiusque prudentiæ fulgore claris-
simo ac dulcissimo Patri et reverendissimo domino
THEODALDO sacerdotum ac præsulum dignissimo,
GUIDO, suorum monachorum utinam minimus, quid-
quid servus et filius.

Dum solitaria vite saltam medicam arsequi cupio

spiritalis viri, et virtutum effectibus abundantissime
roborati, et sapientiæ studiis plenissime adornati,
qui et commissam plebem una vobiscum competenter
erudiant, et Divinæ contemplationi assidue et
frequenter inhæreant : sed ut mæx parvitatibus et
mentis et corporis imbecillitas miserata vobis vestra
pietatis et paternitatis foveatur munia præsidio :
ut si quid mihi divinitus utilitatis accesserit, vestro
Deus imputet merito. Qua de re cum de ecclesiasticis

wartyris, cui Deo auctore jure vicario præsidentis, A mirabili nimium schemate peregristis, ita ejusdem ministros ecclesiæ honestissimo decentissimoque quodam privilegio cunctis pene per orbem clericis spectabiles redderetis. Et revera satis habet miraculi et optionis, cum vestræ Ecclesiæ etiam pueri in modulandi studio perfectos aliorum usquequaque locorum superent senes, vestrique honoris ac meriti per plurimum cumulabitur celsitudo, cum post priores Patres tanta ac talis Ecclesiæ per vos studiorum provenerit claritudo. Itaque quia vestro tam comodo præcepto nec volui contraire, nec valui, offero solertissimæ paternitati vestræ Musicæ artis regulas, quanto lucidius et brevius potui, a philosophis explicatas; nec tamen eadem via ad plenum, neque eisdem insistendo vestigiis: id solum procurans quod ecclesiasticæ prosit utilitati, nostrisque conveniat parvulis. Ideo enim hoc studium hactenus latuit occultatum, quia, cum revera esset arduum, non est a quolibet humiliter explanatum. Quod qua occasione olim aggressus sim, quave utilitate et intentione, per paucis absolvam.

Explicit epistola.

INCIPIT PROLOGUS EJUSDEM IN MUSICAM.

Cum me et naturalis conditio et honorum imitatio communis utilitatis diligentem faceret, cœpi inter alia studia musicam tradere pueris. Tandem adfuit mihi divina gratia, et quidam eorum imitatione choræ, nostrarum notarum usu exercitati, ante unius mensis spatium invisos et inauditos cantus ita primo intuitu indubitanter cantabant, ut maximum spectaculum plurimis præberetur; quod tamen quia non potest facere, nescio qua fronte se musicam vel cantorem audeat dicere. Maxime itaque dolui de nostris cantoribus, qui, etsi centum annis in canendi studio perseverent, nunquam tamen vel minimam antiphoniam per se valent efferre, semper discentes, ut ait Apostolus, et nunquam ad perfectam hujus artis scientiam pervenientes. Cupiens itaque tam utile nostrum studium in communem utilitatem expendere, de multis musicis argumentis, quæ ad jutore Deo per varia tempora acquisivi, quædam, quæ cantoribus proficere credidi, quanta potui brevitate perstrinxi; quæ enim de musica ad canendum mihi us prosunt, aut si quæ ex his quæ dicuntur non valent intelligi, nec memoratu digna judicavi; non curans de his si quorundam animus livescat invidia, dum quorundam proficiat disciplina.

Explicit prologus.

INCIPIUNT CAPITULA (9).

CAPITULUM I. Quid faciat qui se ad disciplinam musicæ parat?

CAP. II. Quæ vel quales sint notæ, vel quot?

CAP. III. De dispositione earum in monochordo.

CAP. IV. Quibus sex modis sibi invicem voces jun-

CAP. VI. Item de divisionibus, et interpretatione earum.

CAP. VII. De affinitate vocum per quatuor modos.

CAP. VIII. De aliis affinitatibus, et b et h.

CAP. IX. Item de similitudine vocum, quarum diapason sola perfecta est.

CAP. X. Item de modis et falsi meli agnitione et correctione.

CAP. XI. Quæ vox, et cur in cantu obtineat principatum?

CAP. XII. De divisione quatuor modorum in octo.

CAP. XIII. De octo modorum agnitione, acumine et gravitate.

CAP. XIV. Item de tropis et virtute musicæ.

CAP. XV. De commoda vel componenda modulatione.

B CAP. XVI. De multiplici varietate sonorum et neumatum.

CAP. XVII. Quod ad cantum redigitur omne quod dicitur.

CAP. XVIII. De diaphonia, id est, organi præcepto.

CAP. XIX. Dictæ diaphoniæ per exempla probatio.

CAP. XX. Quomodo musica ex malleorum sonitu sit inventa.

CAPUT PRIMUM.

Quid faciat qui se ad disciplinam musicæ artis parat?

Igitur qui nostram disciplinam petit, aliquantos cantus nostris notis descriptos addiscat, in monochordi usu manum exerceat, hasque regulas sæpe meditetur, donec, vi et natura vocum cognita, ignotos ut notos cantus suaviter canat. Sed quia voces, quæ hujus artis prima sunt fundamenta, in monochordo melius intuemur, quomodo eas ibidem ars naturam imitata discrevit, primitus videamus.

CAPUT II.

Quæ vel quales sint notæ, vel quot (10)?

Notæ autem in monochordo hæ sunt. In primis ponatur Γ . græcum a modernis adjunctum. Sequuntur septem alphabeti litteræ graves, ideoque majoribus litteris insignitæ hoc modo. ABCDEFG. Post has hæ eadem septem litteræ acutæ repetuntur, sed minoribus litteris describuntur, in quibus tamen inter a. et h aliam b. ponimus, quam rotundam facimus; alteram vero quadravimus. Ita a. b. h. c. d. e. f. g. Addimus his eisdem litteris, sed variis figuris tetrachordum superacutarum, in quo b. si-

a b h c d

militer duplicamus, ita a b h c d. Hæ litteræ a multis dicuntur superflue; nos autem malimus abundare, quam deficere. Fiunt itaque simul omnes

a b h c d

XXI. hoc modo Γ ABCDEFG. a b h c d e f g a b h c d Quorum dispositio cum a doctoribus aut fuisset tacita, aut nimia obscuritate perplexa, adest tunc etiam pueris breviter ac plenissime explicata.

CAPUT III.

subjectum chordæ spatium per novem partire, et in A termino primæ nonæ partis A litteram pone, a qua omnes antiqui fecere principium. Item ab A. ad finem nona collecta parte, eodem modo B. litteram junge, Post hæc ad F. revertens ad finem usque metire per III. et in primæ partis termino invenies C. Eademque divisione per III. sicut cum F. inventum est C. simili modo per ordinem cum A. invenies D; cum B. invenies E; et cum C. invenies F; et cum D. invenies G; et cum E. invenies A acutum, et cum F. invenies b. rotandam. Quæ vero sequuntur, similitum et earundem omnes per ordinem medietates facile colliguntur, ut puta ab B. usque ad finem in medio spatio pone aliam $\frac{b}{a}$. Similiterque C. signabit aliam c. et D. aliam d. et E. aliam e. et F. aliam f.

et G. aliam g. et a. aliam a. et b. aliam b. et $\frac{b}{a}$ aliam $\frac{b}{a}$.
 $\frac{b}{a}$ et c. aliam c. et d. aliam d. Eodem modo posses in infinitum ita progredi sursum vel deorsum, nisi artis præceptum sua te auctoritate compesceret.

De multiplicibus diversisque divisionibus monochordi unam apposui, ut cum a multis ad unam intenderetur, sine scrupulo caperetur. Præsertim cum sit tantæ utilitatis, ut et facile intelligatur, et ut intellecta vix obliviscatur. Alius dividendi modus sequitur, quietsi minus memoriæ adjungitur, eo tamen monochordum velociore celeritate componitur, hoc modo: cum primum a F. ad finem passus novem, id est, particulas facies, primus passus terminabitur in A. secundus vacat: tertius in D. quartus vacat: quintus in a. sextus in d. septimus in a. reliqui vacant. Item cum ab A. usque ad finem novenis passibus partiris, primus passus terminabitur in B. secundus vacat: tertius in E. quartus va-

cat: quintus in $\frac{b}{a}$ sextus in e. septimus in $\frac{b}{a}$ reliqui vacant. Item cum a F. ad finem quaternis dividis, primus passus terminabitur in C. secundus in G. tertius in g. quartus finit. Ab C. vero ad finem similiter quatuor passuum, primus terminabitur in E.

secundus in c. tertius in c. quartus finit. Ab F. vero quaternorum passuum primus terminabitur in b. rotundum, secundus in f. tertius in c (11). A b. vero

rotunda quatuor passuum in secundo invenies $\frac{b}{a}$ reliqui vacant. Ab a. vero superacuta quatuor pas-

sum, in primo invenies d. reliqui vacant. Et de dispositionibus hi duo regularum modi sufficient, quorum superior quidem modus ad memorandum facillimus. Illic vero exstat ad faciendum celerrimus. In sequentibus vero omnes divisionum modi in brevi patebunt.

CAPUT IV.

Quibus sex modis sibi invicem voces jungantur.

Dispositis itaque vocibus inter vocem et vocem alias majus spatium cernitur, ut inter F. et A. et inter A. et B. alias minus, ut inter B. et C. et reliq. Et majus quidem spatium tonus dicitur: minus vero semitonium, semis videlicet, id est, non plenus tonus. Item inter aliquam vocem et tertiam a se tum ditonus est, id est, duo toni, ut a C. ad E. tum semiditonus, qui habet tantum tonum et semitonium, ut a D. in F. et reliq. Diatessaron autem est, cum inter duas voces quocunque modo duo sunt toni, et unum semitonium, ut ab A. ad D. et a B. in E. et reliq. Diapente vero uno tono major est, cum inter quaslibet voces tres sunt toni, et unum semitonium, ut ab A. in E. et a C. in G. et reliq. Habes itaque sex vocum consonantias, id est, tonum, semitonium, ditonium, semiditonium, diatessaron, et diapente. [(12) Quibus adhuc consonantiis duæ aliæ modorum species a nonnullis cantoribus superadduntur, hoc est, diapente cum semitono: ut ab E. ad c. Itemque diapente cum tono: ut a C. ad a. Adjungitur etiam et diapason. Quæ quia raro inveniuntur, a nobis minus inter VI. annumerantur. Sed origo quidem diapason quæ et qualis sit, qui studiosus perscrutatur, in sequentibus reperiet.] In nullo enim cantu aliis modis vox voci rite conjungitur, vel intendendo, vel remittendo. His adjunguntur septem, (i. e.) diapason; quæ quia raro inveniuntur, minus inter alias annumerantur. Cumque tam paucis clausulis, teste Boetio, tota harmonia formetur, utilissimum est, aita eas memoriæ commendare, et donec plene in canendo sentiantur et cognoscantur, ab exercitio nunquam cessare, ut his clausulis veluti quibusdam clavibus canendi possis peritiam sagaciter faciliusque possidere.

CAPUT V.

De diapason et cur tantum septem sint notæ.

Diapason autem est, in qua diatessaron et diapente junguntur; cum enim ab A. in D. sit diatessaron, et ab eadem D. in a. acutum sit diapente, ab A. in alteram a. diapason existit: cujus vis est eandem litteram in utroque habere latere, ut a B. in $\frac{b}{a}$. a. C. in c. a D. in d. et reliq. Sicut enim utraque vox eadem littera notatur, ita per omnia ejusdem qualitatis, perfectissimæque similitudinis utraque habetur et creditur. Nam sicut finitis septem diebus eosdem repetimus, ut semper primum et octavum eundem diem dicamus, ita primas et octavas semper voces eodem caractere figuramus et dicimus, quia eas naturali concordia consonare sentimus, ut D. et d. Utraque enim tono et semitono, et duobus tonis remittitur, et item tono et semitono et duobus tonis, intenditur. Unde et in canendo duo aut tres, aut plures cantores, prout possibile fuerit,

quamlibet symphoniam incipient et decantent, mi- A versas habere, eundemque cantum gravem et acutum
 raberis, te easdem voces diversis locis, sed minime di- et superacutum tamen univoce resonare hoc modo.

Superacutæ.	g a	a	g a	a	h h	c	h h	a a	g	a a	a
Acute.	G a.	a.	G a.	a.	h	c	h	a	G	a	a
Graves.	r A.	A.	r A.	A.	B.	C	B.	A	r	A	A
	Sum	mi	re	gis	ar	chan	ge	le	Mi	cha	cl.

Item si eandem antiphonam partim gravibus B partim acutis sonis cantaveris, aut quantumlibet per hanc speciem variaveris, eadem vocum unitas apparebit. Unde poeta verissime dixit : *septem discrimina vocum* : quia etsi plures sint vel fiant, non est aliarum adjectio, sed renovatio earundem et repetitio. Hac nos de causa omnes sonos secundum Boetium et antiquos musicos septem litteris figuravimus, cum moderni quidam nimis incaute quatuor tantum signa posuerunt, quintum videlicet sonum eodem ubique caractere figurantes; cum indubitanter verum sit, quod quidam soni a suis quintis, ut B. et F. omnino discordent, nullusque sonus cum suo quinto perfecte concordet. Nulla enim vox cum altera præter octavam perfecte concordat.

CAPUT VI.

De divisionibus vocum, et interpretationibus earum.

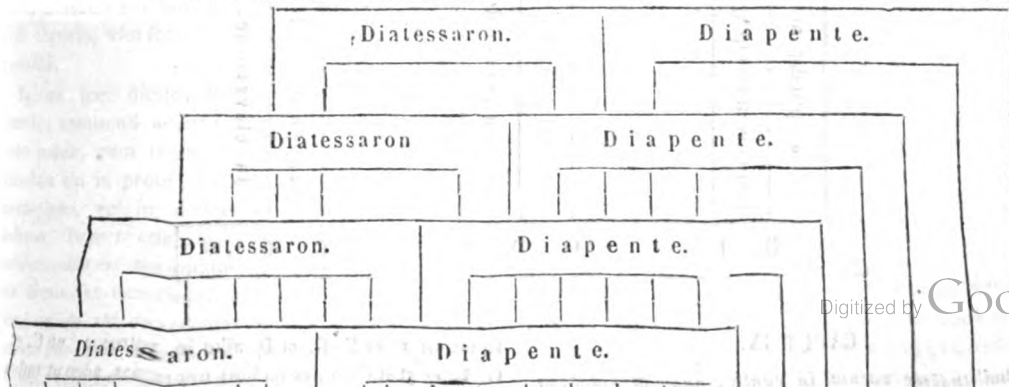
Ut autem de divisione monochordi in paucis multa perstringam, semper Diapason duobus ad finem æquis currit passibus, Diapente tribus, Diatessaron quatuor, tonus vero novem, qui quanto sunt passibus numerosiores, tanto sunt spatio breviores. Alias vero divisiones præter has quatuor invenire non poteris. Diapason autem interpretatur *de omnibus*, sive quod omnes habeat voces sub se, sive quia antiquitus citharæ octo per eam fiebant chordis. In hac quidem specie prima et gravior vox duo habet spatia, acuta vox unum, ut ab A. ad a. Diapente dicitur *de quinque*; sunt enim in ejus spatio voces quinque, ut a D. in a. Sed gravis ejus vox tria habet spatia, acuta duo. Diatessaron sonat *de quatuor*; nam et habet quatuor voces, et gravior

ejus vox quatuor habet spatia, acuta vero tria, ut a D. in G. Has tres species symphonias, id est, suaves vocum copulationes memineris esse vocatas, quia in diapason diversæ voces unum sonant. Diapente vero et Diatessaron diaphoniæ, id est, organi jura possident, et voces utcumque similes reddunt. Tonus autem ab intonando, id est, a sonando nomen accepit, qui majori voci novem, minori vero octo passus constituit: semitonium autem et ditonus, etsi voces in canendo conjungunt, divisionem tamen nullam in monochordo recipiunt.

CAPUT VII.

De modis quatuor et affinitatibus vocum.

Cum autem septem sint voces, quia, ut diximus, aliæ, id est, octavæ voces sunt eadem, septenas sufficit explicare, quæ diversorum modorum, et diversarum sunt qualitatum. Primus modus vocum est, cum vox tono deponitur, et tono et semitonio, et duobus tonis intenditur, ut A. et D. Secundus modus est, cum vox duobus tonis remissa, semitonio et duobus tonis intenditur, ut B. et E. Tertius est modus, qui semitonio et duobus tonis descendit, duobus vero tonis et semitonio ascendit, ut C. et F. Quartus vero tono deponitur, surgit autem per duos tonos et semitonium, ut (13) G. Et nota, quod se per ordinem sequuntur, ut primus in A. secundus in B. tertius in C. Item primus in D. secundus in E. tertius in F. quartus in G. Itemque nota has vocum affinitates per diatessaron et diapente constructas : A. enim ad D, et B. ad E, et C. ad F, et D. ad G, et gravioribus diatessaron, ab acutis vero diapente conjungitur hoc modo :

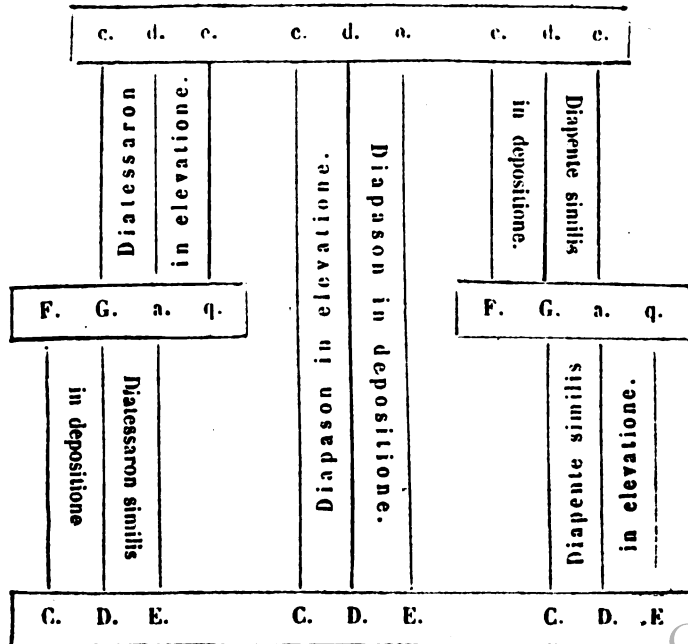
CAPUT VIII.

De aliis affinitatibus vocum, et b. et h.

Si quæ aliæ sunt affinitates, eas quoque similiter diatessaron et diapente fecerunt. Nam cum diapason in se diatessaron et diapente habeat, et easdem litteras in utroque latere contineat, semper in medio ejus spatio aliqua est littera, quæ ad utrumque diatessaron latus ita convenit, ut cui litteræ a gravibus diatessaron reddat, eidem in acutis per diapente conveniat, ut in superiori figura notatur, et cni a gravibus diapente contulit, eidem a superioribus diatessaron dabit, ut A. E. a. A. enim et E. in depositione concordant, quæ utraque duobus tonis semitonioque conficitur. Itemque G. cum ad C. et D. per easdem species resonet, unius depositionem alteriusque elevationem sumpsit. Nam et C. et G. duobus tonis pariter et semitonio surgunt, et D. et G. tono et semitonio pariter inflectuntur. b. vero rotundum, quia minus est regulare, quod adjunctum vel molle dicunt, cum F. habet concordiam, et ideo additum est, quia F. cum quarta a se tritono differente nequibat habere concordiam: utranque autem b. h. in eadem neuma non jungas. In eodem vero cantu maxime b. molli utimur, in quo F. f. amplius continuatur gravis vel acuta, ubi et quamdam confusionem et transformationem videtur facere, ut G. sonet protum, a. deuterum, cum ipsa b. mollis sonet tritum; unde ejus a multis nec mentio facta est. Alterum vero h. in com-

Amne placuit habere. Quod si ipsam b. mollem vis omni non habere, neumas, in quibus ipsa est, ita tempera, ut pro F. G. a. et ipsa b. habeas G. a. h. c. aut si talis est neuma, quæ post D. E. F. in elevatione vult duos tonos et semitonium, quod ipsa b. mollis facit, aut quæ post D. E. F. in depositione vult duos tonos; pro D. E. F. assume a. h. c. quæ ejusdem sunt modi, et prædictas elevationes et depositiones regulariter habent. Hujusmodi enim elevationes et depositiones inter D. E. F. et a. h. c. clare discernens confusionem maxime contrariam tollit.

De similitudine vocum pauca perstrinximus, quia quantum similitudo in diversis rebus conquiratur, tantum ipsa diversitas, per quam mens confusa diutius potuit laborare, minuitur; semper enim adunata divisio facilius capiuntur. Omnes itaque modi distinctionesque modorum his tribus aptantur vocibus C. D. E. Distinctiones autem dico eas quæ a plerisque differentia vocantur, hoc est, *sæculorum amen*. Differentia autem idcirco dicitur, eo quod discernat seu separat plagas ab autentis; cæterum abusive dicitur. Ergo omnes voces aliæ cum his aliquam habent concordiam, seu in depositione seu in elevatione; nullæ vero in utroque se exhibent similes cum aliis, nisi in diapason. Sed horum similitudinem omnium in hac figura, quam subjecimus, quisquis requisierit, reperire poterit

CAPUT IX.

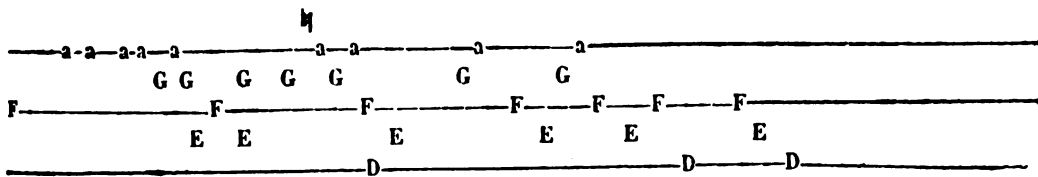
tionem, ut a. et E. G. et D. aliæ in utroque, ut C. et

recipit : quod si compellas recipere, transformalis; A ut puta si quis vellet antiphonam, cujus principium est in D. in E. vel in F. quæ sunt alterius modi voces, incipere, mox auditu perciperet quanta diversitatis transformatio fieret. In D. vero et a. quæ unius sunt modi, sæpissime possumus eundem cantum incipere vel finire : sæpissime autem dixi, et non semper, quia similitudo, nisi in diapason, perfecta non est. Ubi enim diversa est tonorum semitoniorumque positio, fiat necesse est et neumarum. In prædictis namque vocibus, et quæ unius modi dicuntur, dissimilitudines inveniuntur; D. enim deponitur tono, a. vero ditono; sic et in reliquis.

CAPUT X.

De Modis et falsi meli agnitione et correctione.

Hi sunt quatuor modi vel tropi, quos abusive to- B

Desiderium

In nullo enim sono valet fieri, excepto tertio et sexto; nam etsi reperiat in alio, penitus emendanda est; non solum autem ipsa, sed et radix, ex qua inutiliter processit, eradicanda est.

Notandum, quod, quia a a quibusdam semitonii loco admittitur, ideo harmoniam in modum planstri vergentis per petrosam semitam conficiunt. Ideo autem plus quam omnium artium musicæ sunt regulæ dissolutæ, quia, dum nusquam aliqui potuerunt se ad semitam admittere, imo dum pleni fluminis (f. instar) cui dum non sufficit proprius alveus, per compita diffunditur; ita ipsi omni loco, quo semitonia accreverunt, aliam semitam elegerunt, scilicet metuentes arctum ingredi specum, ne magnitudo, qua præcellunt, corporis arctetur, aut minori latitudine aut breviori altitudine tegminis. Ubi autem non quærunt (f. queunt) penitus effugere, diesi usi sunt, imitantes nimirum illos qui, dum metuunt vim algoris, vim faciunt impingentes semel ante os camini.

Igitur hæc diesis, quæ, sicut supra diximus, locum semitonii sumit, nusquam sumenda est, nisi isto modo, cum tritus canitur, et tetrardus producendus est in proto, iterumque deponendus est in semetipso, vel in eodem trito, vel etiam magis infimo. Tunc tritus, qui præst tetrardo, protove, subducendus est modicum; quæ subductio appellatur diesis, et medietas sequentis semitonii, sicut semitonium est medietas sequentis toni. Metitur autem hoc modo. Cum a G. ad finem feceris novem D

nos nominant, qui sic sunt naturali ab invicem diversitate disjuncti, ut alter alteri in sua sede locum non tribuat, alterque alterius neumam aut transformet aut recipiat nunquam; dissonantia quoque per falsitatem ita in canendo subrepat, cum aut de bene dimensis vocibus parum quid gravantes demunt, vel adjiciunt intendentes; quæ præter voces hominum faciunt, cum aut prædictam rationem plus justo intendentes vel remittentes, neumam cujuslibet modi aut in alium modum pervertunt, aut in loco, qui vocem non recipit, inchoant, vel quasdam faciunt subductiones in trito, quæ dieses appellantur, cum non oporteat eas in usum admittere, nisi supervenientibus certis locis. Quod ut facile pateat, proponimus exemplum :

bit locum, qui similiter erit inter ^h et c. Mo.º simili a d. passus fiant totidem ad finem, moxque secundæ patebit locus, supradicto ordine, quæ erit inter e. et f. Tunc revertens ad primam diesin, divide ad finem per quatuor, et primus item passus terminabit inter c. et f. secundus inter ^h et c. reliqui vacant. Admonemus vero lectorem no existimet nos desipere, eo quod primo omisimus ista scribere. Nos enim paratos habebit, post finem operis ex istis respondere sibi; nunc ad cæpta revertamur.

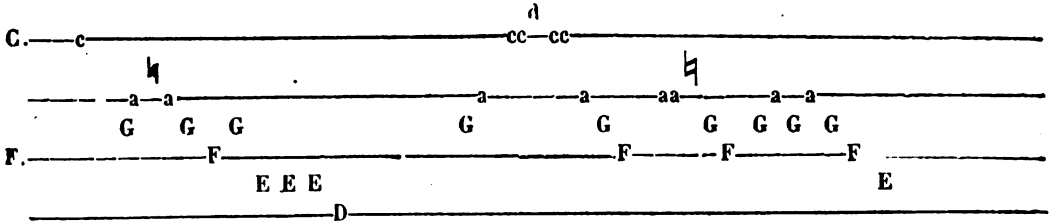
Sunt etiam nonnulli, qui, ubi debuerant semiditonum admittere, apponunt tonum. Quod ut exemplo pateat, in Communione, *diffusa est gratia*, multi propterea, quod erat incipiendum in F. uno tono deponunt, cum ante F. tonus non sit : sicque fit, ut ubicunque occurrit semitonium, ponant illum sub F, quod nullo modo fieri potest, et ideo finis Communionis ejusdem ibidem veniat, ubi nulla vox est. Cantoris itaque peritiæ esse debet, quo loco vel modo quamlibet neumam incipiat, ut eam vel suo modo restituat, vel, si motione opus est, ad affines voces inquireat. Hos autem modos vel tropos græce nominamus protum, deuterum, tritum, tetrartum.

CAPUT XI.

Quæ vox, et quare in cantu obtineat principatum. Cum autem quilibet cantus omnibus vocibus et modis fiat, vox tamen quæ cantum terminat, obtinet

supradictas nempe sex consonantias, voci quæ neumam terminat reliquæ voces concordare debent. Voci vero quæ cantum terminat, principatum ejus, cunctarumque distinctionum fines vel etiam princi-

A pia, opus est adhærere. Excipitur *Tribus miraculis*; quia, cum cantus in E. terminat sæpe in c. qui ab ea diapente et semitonium distat, principium facit hac antiphona :

Tertia dies est, quod hæc facta sunt.

Præterea cum aliquem cantare audimus, primam ejus vocem, cujusmodi sit, ignoramus; quia utrum toni vel semitonia reliquæve species sequantur, nescimus. Finito vero cantu ultimæ vocis modum ex præteritis aperte agnoscimus. Incepto enim cantu, quid sequatur, ignoras, finito autem, quid præcesserit, vides. Itaque finalis vox est, quam melius intuemur. Deinde si eidem cantui versum aut psalmum, aut aliquid velis subjungere, ad finalem vocem permaxime opus est coaptare, non ad primæ vel aliarum adeo inspectionem redire.

Additur quoque et illud, quod accurati cantus in finalem vocem maxime distinctiones mittant. Nec mirum est regulas musicam sumere a finali voce, cum et in Grammaticæ partibus artis pene ubique vim sensus in ultimis litteris vel syllabis per casus, numeros, personas, temporaque discernimus. Igitur quia et omnis laus in fine canitur, jure dicimus quod omnis cantus ei sit modo subjectus, et ab eodem modo regulam sumat, qui ultimus sonat. A finali itaque voce ad quintam in quolibet cantu justa est depositio, et usque ad octavas elevatio, licet contra hanc regulam sæpe fiat, cum ad nonam, decimamve vel undecimam progrediamur. Unde et finales voces statuerunt D. E. F. G. quia his primum prædictam elevationem vel depositionem monochordi positio commodaverit; habent enim hæc deorsum unum tetrachordum gravium, sursum vero duo acutarum.

CAPUT XII.

De divisione quatuor modorum in octo.

Interea cum cantus unius modi, utpote protii, ad

Dac a a G FE G FE DD
 Pri mum quæ ri te re gnus Dei

Mox enim ut cum sine alicujus antiphonæ hanc neumam bene viderimus convenire, quod autentii protii sit, non est opus dubitare; sic et de reliquis.

Ad hoc etiam cognoscendum plurimum valent et versus nocturnalium responsoriorum, et psalmi offi-

B comparisonem finis tum sint graves et pluri, tum acuti et alti, versus et psalmi, et si quid, ut diximus, fini aptandum erat, uno eodemque modo prolatum, diversis aptari non poterat. Quod enim subjungebatur, si erat grave, cum acutis non conveniebat, si erat acutum, a gravibus discordabat. Consilium itaque fuit, ut quisque modus partiretur in duos, id est, acutum et gravem, distributisque regulis acuta cum acutis, et gravia convenirent gravibus, id est, acutus quisque modus diceretur autenticius, id est, auctorialis et princeps; gravis autem plaga voceretur, id est, lateralis et minor. Qui enim dicitur stare ad latus meum, minor me est, cæterum si esset major, ego aptius dicerer stare ad latus ejus. Cum ergo dicatur autentus protus et plagis protii, C similiter de reliquis, qui naturaliter in vocibus erant quatuor divisi, in cantibus facti sunt octo. Abusio autem tradidit latinis dicere: pro autentico proto et plagis protii, primus et secundus; pro autentico deuterio et plagis deuterii, tertius et quartus; pro autentico trito et plagis triti, quintus et sextus; pro autentico tetrardo et plagis tetrardi, septimus et octavus.

CAPUT XIII.

De octo modorum agnitione, acumine et gravitate.

Igitur octo sunt modi, ut octo partes orationis, et octo formæ beatitudinis, per quos omnis cantilena discurrens octo dissimilibus vocibus et qualitatibus variatur. Ad quos in cantibus discernendos etiam D quædam neumæ inventæ sunt, ex quarum aptitudine ita modum cantionis agnoscimus, sicut sæpe ex aptitudine corporis, quæ cujus sit tunica, reperimus, ut :

C F G a G a G F E F G a G F E F D.

partem horum quæ dicuntur intelligit. Ibi enim in formis prævidetur, quibus in vocibus singulorum modorum cantus rarius sæpiusve incipitur, et in quibus minime id fiat: ut in plagis quidem minime licet vel principia vel fines distinctionum ad quintas intendere, cum et ad quartas perraro soleat

tertiis intendunt; et plagæ deuteri et tetrardi ad quartas intendunt.

Memineris præterea, quod sicut usualium cantuum attestatione perhibetur, autentii vix a suo fine plus una voce descendunt. Ex quibus autentus tritus rarissime id facere propter subjectam semitonii imperfectionem videtur. Ascendunt autem autentii usque ad octavam et nonam, vel etiam decimam. Plagæ vero ad quintas remittuntur et intenduntur. Sed intensiori sexta vel septima auctoritate tribuitur, sicut in autentis nona et decima. Plagæ vero proli, deuteri, et triti aliquando in a. \square . c. acutas necessario finiuntur.

Supradictæ autem regulæ permaximè caventur in antiphonis et responsoriis, quorum cantus ut psalmis et versibus coaptentur, oportet, communibus regulis fulciantur. Alioquin plures cantus inveniunt, in quibus adeo confunditur gravitas et acumen, ut non possit adverti, cui magis, id est, autentico antiphonæ conferantur. Præterea et in ignotorum cantuum inquisitione, prædictarum neumatum et subjunctionum appositione plurimum adjuvatur, cum talium aptitudine soni cujusque proprietatem per vim tropicam intuemur. Est autem tropus species cantionis, qui et modus dictus est, et adhuc dicendum est de eo.

CAPUT XIV.

De tropis, et virtute musicæ.

Horum quidam troporum exercitati usu ita proprietates et discretas facies, ut ita dicam, extemplo ut audierint, recognoscunt, sicut peritus gentium coram positus multis habitus eorum intueri potest et dicere: hic Græcus est, ille Hispanus, hic Latinus et ille Teutonicus, iste vero Gallus: atque ita diversitas troporum diversitati mentium coaptatur, ut unus autentii deuteri fractis saltibus delectetur; alius plagæ triti eligat voluptatem; uni garrulitas tetrardi autentii magis placet; alter ejusdem plagæ suavitatem probat; sic et de reliquis.

Nec mirum, si varietate sonorum delectatur auditus, cum varietate colorum gratuletur visus, varietate odorum fovetur olfactus, mutatisque saporibus lingua congaudeat. Sic enim per fenestram corporis delectabilium rerum suavitas intrat mira-

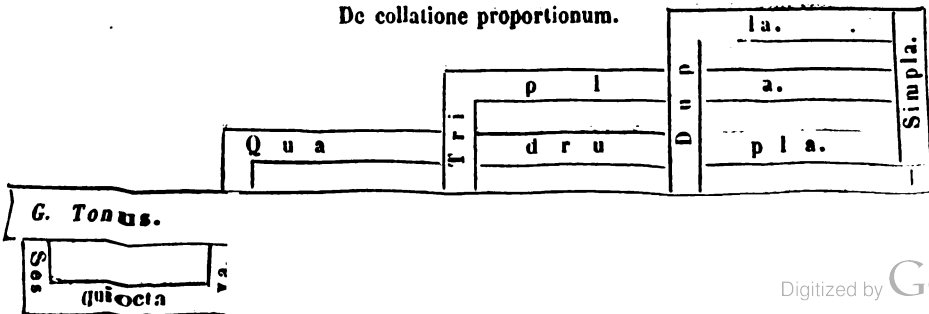
busdam saporibus, coloribus et odoribus, vel etiam colorum intuitu salus tam cordis quam corporis vel minuitur vel augetur. Ita quondam, ut legitur, quidam phreneticus, canente Asclepiade medico, ab insania revocatus. Et item alius quidam citharæ suavitate in tantam libidinem incitatus, ut cubiculum puellæ quæreret effringere dementatus: moxque citharædo mutante modum voluptatis poenitentia ductum recessisse confusum. Item et David Saul dæmonium cithara mitigabat, et dæmonicam feritatem hujus artis potenti vi ac suavitate frangebatur. Quæ tamem vis solum divinæ sapientiæ ad plenum patet. Nos vero quæ in ænigmatè ab inde percipimus, in divinis laudibus utamur. Sed quia de hujus artis virtute vix pauca libavimus, quibus ad bene modulandum rebus opus sit, videamus.

CAPUT XV.

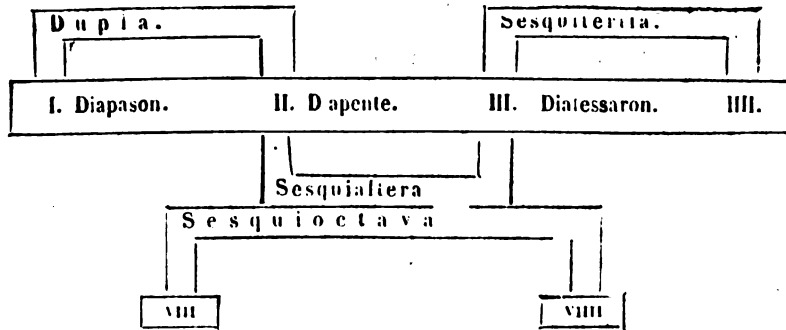
De commoda componenda modulatione.

Igitur quemadmodum in metris sunt litteræ et syllabæ, partes et pedes, ac versus: ita et in harmonia sunt phthongi, id est soni, quorum unus, duo, vel tres aptantur in syllabas, ipsæque solæ vel duplicatæ neumam, id est, partem constituunt cantilenæ; sed pars una vel plures distinctionem faciunt, id est, congruum respirationis locum. De quibus illud est notandum, quod tota pars compressa et notanda et exprimenda est, syllaba vero compressius, tenor vero, id est, mora ultimæ vocis, qui in syllaba quantuluscumque est amplior in parte, diutissimus vero in distinctione, signum in his divisionibus existit, sicque opus est, ut quasi metricis pedibus cantilena plaudatur, et aliæ voces ab aliis morulam duplo longiorem, vel duplo brevior, aut tremulam habeant, id est, varium tenorem, quem longum aliquotiens litteræ virgula plana apposita significat: ac summopere caveatur talis neumarum distributio, ut cum neumæ tum ejusdem soni repercussione, tum duorum aut plurium connexionem fiant, semper tamen aut in numero vocum aut in ratione tonorum neumæ alterutrum conferantur, atque respondeant, nunc æquæ æquis, nunc duplæ vel triplæ simplicibus, atque alias collatione sesqui-altera vel sesquitertia.

De collatione proportionum.

De construendo cantu.

Proponatque sibi Musicus, quibus ex his divisionibus incedentem faciat cantum, sicut Metricus, quibus pedibus faciat versum; nisi quod Musicus non se tanta legis necessitate constringit, quia in omnibus se hæc ars in vocum dispositione rationabili varietate permutat (14). Quam rationalitatem etsi sæpe non comprehendamus, rationale tamen creditur id, quomodo, in qua est ratio, delectatur. Sed hæc et hujusmodi melius colloquendo quam conscribendo monstrantur.

Oportet ergo ut more versuum distinctiones æquales sint, et aliquotiens eadem repetitæ, aut aliqua vel parva mutatione variatæ, et cum (15) plures fuerint duplicatæ, habentes partes non nimis diversas, et quæ aliquotiens eadem transferantur per modos, aut similes intensæ et remissæ inveniantur. Item ut reciprocatæ neuma eadem via, qua venerat, redeat, ac per eadem vestigia recurrat. Item ut qualem ambitum vel lineam una facit saliendo ab acutis, talem inclinatam altera e regione opponat respondendo a gravibus, sicut fit, cum in puteo nos cum imagine nostra contra speculamur. Item aliquando una syllaba unam vel plures habeat neumas, aliquando una neuma plures dividatur in syllabas. Variabuntur hæc vel omnes neumæ, cum alias ab eadem voce incipiant, alias de dissimilibus secundum laxationis et acuminis varias qualitates. Item ut ad principalem vocem, id est finalem, vel si quam affinem ejus pro ipsa elegerint, pene omnes distinctiones currant, et eadem aliquando vox, quæ terminat neumas omnes, vel plures distinctiones finiat, aliquando et incipiat; sicut apud Ambrosium curiosus invenire poterit. Sunt vero quasi prosæ cantus, qui hæc minus observant, in quibus non est curæ, si aliæ majores, aliæ minores partes et distinctiones per loca sine discretione inveniantur more prosarum.

Metricos autem cantus dico, quia sæpe ita canimus, ut quasi versus pedibus scandere videamur, sicut fit, cum ipsa metra canimus, in quibus cavendum est, ne superflue continentur neumæ dissyllabæ sine admixtione trisyllabarum ac tetrasyllabarum. Sicut enim Lirici neuma nunc hos, nunc alios

A et distinctionum moderata varietas, ut tamen neumæ neumis et distinctiones distinctionibus quadam semper similitudine sibi consonanter respondeant, id est, ut sit similitudo dissimilis, more perdulcis Ambrosii. Non autem parva similitudo est metris et cantibus, cum et neumæ loco sint pedum, et distinctiones loco versuum: utpote ista neuma dactylico, illa vero spondaico, illa iambico metro decurreret; et distinctionem nunc tetrametram nunc pentametram, alias quasi hexametram cernes, et multa alia, ut elevatio et positio tum ipsa sibi, tum altera alteri similis vel dissimilis præponatur, supponatur, apponatur, interponatur, alias conjunctim, alias divise, alias commixtim ad hunc modum. Item ut in anum terminentur partes et distinctiones neumarum atque verborum, nec tenor longus in quibusdam brevibus syllabis, aut brevis in longis sit, quia (16) obcunitatem parit, quod tamen raro opus erit curare. Item ut rerum eventus sic cantionis imitetur effectus, ut in tristibus rebus graves sint neumæ, in tranquillibus rebus jucundæ, in prosperis exultantes, et reliquæ. Item sæpe vocibus gravem et acutum accentum superponimus, quia sæpe ut majori impulsu quasdam, ita etiam minori efferimus: adeo ut ejusdem sæpe vocis repetitio elevatio vel depositio esse videatur. Item ut in modum currentis equi semper in fine distinctionum rarius voces ad locum respirationis accedant, ut quasi gravi more ad repausandum lassæ perveniant. Spissim autem et rare, prout oportet, notæ compositæ hujus sæpe rei poterunt indicium dare. Liquescent vero in multis voces more litterarum, ita ut inceptus modus unius ad alteram limpide transiens nec finiri videatur. Porro liquescenti voci punctum quasi maculando superponimus hoc modo:

G DE Ga a G.

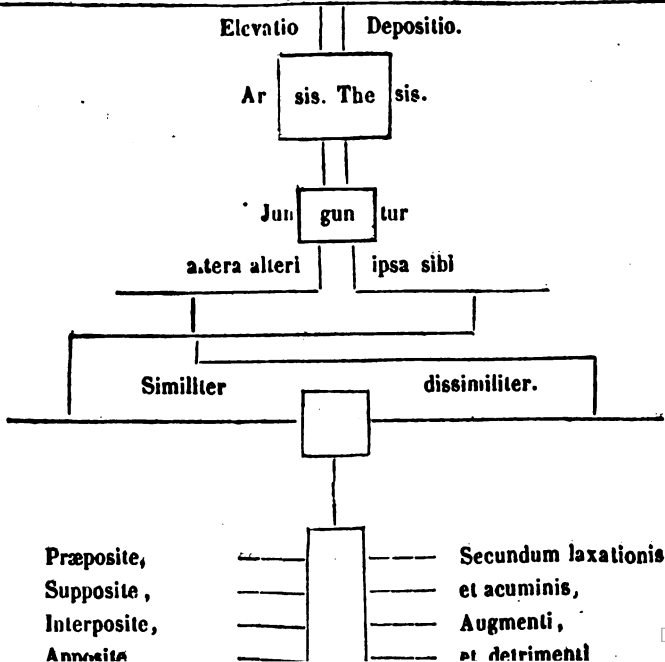
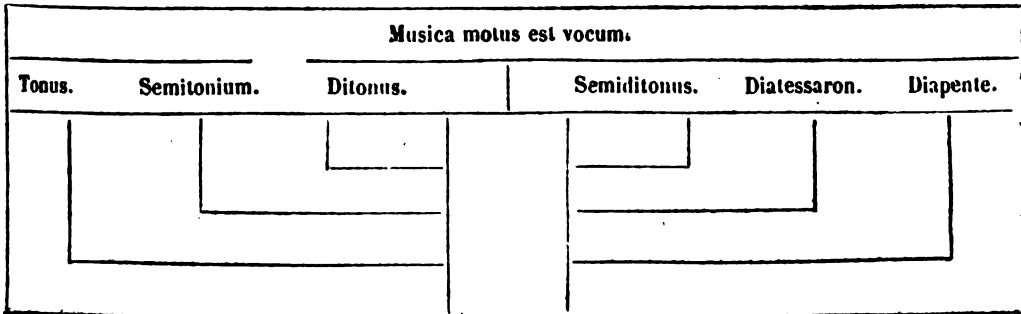
Ad te te va vi.

Si autem eam vis plenius proferre non liquesciens, nihil nocet, sæpe autem magis placet. Et omnia, quæ diximus, nec nimis raro, nec nimis continue facere debent.

tam diversorum cantuum tam paucis formata sit vocibus, quæ voces non nisi sex modis, ut diximus, sibi jungantur tam per elevationem quam per depositionem; cum et de paucis litteris, etsi non per plures, conficiantur syllabæ, poterit enim colligi numerus syllabarum; infinita tamen partium pluralitas concrevit ex syllabis, et in metris de paucis pedibus quam plura sunt genera metrorum, et unius generis metrum plurimis varietatibus invenitur diversam, ut hexametrum; quod quomodo fiat, videant grammatici, quoniam illud dicere alterius est negotii. Nos, si possumus, videamus, quibus modis distantes ab invicem neumas constituere valeamus.

Igitur motus vocum, qui sex modis consonanter fieri dictus est, fit arsi et thesi, id est, elevatione et depositione: quorum gemino motu, id est, arsis et thesi, omnis neuma formatur, præter repercussas aut simplices. Deinde arsis et thesis tum sibi met junguntur, ut arsis arsi, thesis thesi, tum al-

tera alteri, ut arsis thesi, et thesis arsi conjungitur, ipsaque conjunctio tum fit ex similibus, tum ex dissimilibus. Dissimilitudo autem erit, si ex prædictis motibus, id est, tonis, semitonis, ditonis et cæteris alius alio plures paucioresve habeat voces, aut magis conjunctas vel disjunctas dissimiliter; deinde vel similiter facta conjunctione motus motui tum erit præpositus, id est in superioribus positus, tum suppositus, tum appositus, id est, cum in eadem voce unius motus finis erit, alteriusque principium; tum interpositus, id est, quando unus motus infra alium positus et minus est gravis et minus acutus; tum id comixtus, est, partim interpositus partimque suppositus, aut præpositus, aut appositus, rursusque hæ positiones dirimi possunt secundum laxationis et acuminis, augmenti et detrimenti, modorum quoque varias qualitates. Neumæ quoque per eosdem modos arsis et thesis poterunt variari, et distinctiones aliquando. Qua de re et descriptionem subjicimus, quæ facilius per oculos via sit.

Illud præterea scire te volo, quod in morem puri A argenti omnis cantus quo magis usitatur, eo magis coloratur, et quod modo displicet, per usum quasi lima politum postea collaudatur, ac pro diversitate gentium ac mentium, quod huic displicet, ab alio amplectitur, et hunc oblectat consona, ille magis probat diversa; iste continuationem et molliem secundum suæ mentis lasciviam quærit; ille, utpote gravis, sobriis cantibus demulcetur. Alius vero ut amens in compositis et in anfractis vexationibus paschitur, et unusquisque eum cantum sonorius multo pronuntiat, quem secundum suæ mentis insitam qualitatem probat. Quæ omnia si dictis argumentis assiduo exercitio inhæseris, ignorare non poteris. Inmo et argumentis utendum est, donec ex parte cognoscimus, ut ad plenitudinem scientiæ perveniamus. Sed quia hæc in longum prosequi proposita brevitatis non exposcit, præsertim cum ex his perplura valeant colligi, de capendo ista sufficiant. Jam nunc diaphoniæ præcepta exequamur breviter.

CAPUT XV...

De diaphonia, id est, organi præcepto.

Diaphonia vocum disjunctio sonat, quam nos organum vocamus, cum disjunctæ ab invicem voces et concorditer dissonant, et dissonantes concordant. Qua quidem ita utuntur, ut canenti semper chorda quarta succedat, ut A. ad D. ubi si organum per acutum a duplices, ut si D. a resonabit A. ad D. diatessaron, ad a diapasoni, D. vero ad utramque A. a diatessaron et diapente, a. acutum ad graviores diapente et diapasoni. Et quia hæc tres species ad tantam organi societatem se permiscent ac suavitate, ut similitudinem vocum fecisse superius sunt monstratæ symphoniciæ, ideo apte vocum copulationes dicuntur, cum symphonia de cantu omni dicitur. Dietæ autem diaphoniæ hoc est exemplum :

Diapasoni c d e c d e d c c e g a g c d e d dc.
Diapente FGa FGa GFFF EDCFG aGGF.

Miserere mei, Deus.

Diatessaron C D E C D E D C C C B A T C D E D C.

Hæc autem figura aperte emendata continet præcedentes voces hujus antiphonæ *Miserere mei, Deus*, subsequentes organizando per diatessaron, quod vulgariter dicitur organum (19) supra voce, id est, sub his, præcedentes acutas voces retinet organizantes per diapente, quod organum dicitur supra vocem. Hæc autem antiphona de trito tono, id est sexto est, et deponitur in ea organum usque ad C. gravem, ad quam organum nonnumquam descendit. Sicut enim graves descendunt voces, sic ascendunt acutæ. Potes et cantum cum organo et organum cum cantu, quantum libuerit dupliciter non diapasoni utitur,

utitur, explicemus. Superior nempe diaphoniæ modus durus est, noster vero mollis, ad quem semitonium et diapente non admittimus; tonum vero et ditonum et semiditonum cum diatessaron recipimus, sed semiditonum in his infirmatum, diatessaron vero obtinet principatum.

His itaque quatuor concordantiis diaphoniæ cantum (20) subsequitur; troporum vero alii apti, alii aptiores, alii aptissimi existunt. Apti sunt, qui per solam diatessaron quartis a se vocibus organum reddunt, ut deuterus in B. et E : aptiores sunt, qui non solum quartis, sed tertiis et secundis per tonum et semiditonum, licet raro, respondent, ut protus in A. et D : aptissimi vero, qui sæpissime suavissime id faciunt, ut tetrardus et tritus in C. F. G. Hæ enim tono et ditono et diatessaron obsequuntur; quorum a trito, in quem vel finis distinctionum advenerit, vel qui proximus ipsi finalitati suberit, subsecutor tamen numquam debet descendere, nisi illo inferiores voces cantor admiserit. A trito enim infimo aut infimis proxime substituto deponi organum nunquam licet. Cum vero cantor inferiores voces admiserit congruo loco, et per diatessaron organum deponatur, moxque ut illa distinctionum gravitas ita deserit, ut repeti non speretur, quem prius habuerat locum subsecutor repetat, ut finali voci, si in se devenerit, commaneat, et si super se est, vicino decenter occurrat, qui occursum melius fit, ditono non adeo, semiditonoque numquam. Ad diatessaron vero vix fit occursum, cum gravis magis placet illo loco succentus. Quod tamen ne in ultima distinctione symphoniciæ eveniat, est cavendum. Sæpe autem cum inferiores trito voces cantor admiserit, organum suspensum tenemus in trito; tunc vero opus est ut in inferioribus distinctionem cantor non faciat, sed discurrentibus cum celeritate vocibus præstolanti trito redeundo subveniat, et suum et illius facta in superioribus distinctione repellat. Item cum occursum fit tono, diutinus fit tenor finis, ut ei partim subsequatur, et partim concinatur. Cum vero ditonus diuturnior, ut sæpe per intermissam vocem, dum vel parva sit obsecutio, etiam toni non desit occursum. Quod quia fit, tunc harmonia finitur deuterio : etsi cantus non speratur ultra ad tritum descendere : utile tunc erit proto vim organi occupare, subsequen- tibus subsequi, finique per tonum decenter occurrere. item cum plus diatessaron se jungi non liceat, opus est, cum plus se cantor intenderit, subsecutor ascendat, ut videlicet C. sequatur F : et D. sequatur G : et E sequatur a. et reliqua. Denique præter quadratum singulis vocibus diatessaron subest, unde in quibus distinctionibus illa fuerit, G. vim organi possidebit. Quod tum fit si aut cantus ad F. descendat. aut

narius medietas est duodenarii, sicut a. acuta alterius A. medietate colligitur. Adest ergo diapason. Ita ipsa A. ad D. diatessaron, ad E. diapente, alteri vero a. diapason reddit. D. quoque ad E. tonum, ad utrumque A. a. diatessaron aut diapente sonat. Et E. e' iam ad D. tonum, utrique A. a. diapente vel diatessaron mandat: a. vero acuta cum A. diapason, cum D. diapente, cum E. diatessaron sonat. Quæ cuncta in supradictis numeris curiosus perscrutator inveniet. Hinc enim incipiens Boetius panditor hujus artis, multam miramque et difficillimam hujus artis concordiam cum numerorum proportione demon-

stravit. Quid plura? Per supradictas species monochordum primus ille Pythagoras composuit, in qua quia non est lasciva, sed diligenter aperta artis notitia, sapientibus in commune placuit, atque usque in hunc diem ars paulatim crescendo invaluit, ipso doctore semper humanas tenebras illustrante, cujus summa sapientia per cuncta viget sæcula. Amen

Explicit Micrologus,

id est, brevis sermo in musica editus a D.

Guidone musico peritissimo, et

venerabili monacho.

INCIPIUNT

GUIDONIS VERSUS DE MUSICÆ EXPLANATIONE

SUIQUE NOMINIS ORDINE.

Gliscunt corda meis hominum mollita Camenis,
Una mihi virtus numeratos contulit ictus,
In cælis summo gratissima carmina fundo,
Dans aulæ Christi munus cum voce magistri,
Ordine me scripsi, primo qui carmina finxi.

INCIPIUNT ITEM MUSICÆ GUIDONIS REGULÆ RHYTHMICÆ

In antiphonarii sui vologum prolatæ.

Musicorum et cantorum magna est distantia,
Isti dicunt, illi sciunt, quæ componit Musica.
Nam qui facit quod non sapit, diffinitur bestia.
Cæterum tonantis vocis si laudent acumina,
Superabit philomelam vel vocalis asina.
Quare eis esse suum tollit dialectica.
Ilac de causa rusticorum multitudo plurima,
Donec frustra vivit, mira laborat insania,
Dum sine magistro nulla discitur antiphona.
Nois ergo illis spretis, quibus vulgus utitur,
Quod sine ductore nusquam, ut cæcus, progreditur,
Septem istas disce notas septem characteribus.
ut. re. mi. fa. ut. sol. re. la. mi. fa. sol. ut.
r. A. B. C. D. E. F. G.

a. b. c. d. e. f. g. a.
la. re. mi. fa. ut. sol. re. mi. la. fa. sol. la.
Namque aliæ septenæ, quæ sequuntur postea,
Non sunt aliæ, sed una replicantur regula.
Quia vocom, ut dierum, æque sit hebdomada.
Quas si, sicut audiuntur, vis videre oculis,
Ore interim silente, manualis operis

B A quo passibus partitur novem tota linea.
Ubi primus passus fuit, prima erit littera.
Modo simili a prima passus fiant totidem,
Et secundæ locus patet supradicto ordine:
Quam concordiam sonorum tonum dicunt musici.
Rursus totam Gammæ chordam divide per quatuor,
Tertia confestim canet secundæ vicinior,
Tantillum duobus tonis plus est diatessaron
Semitonium vocatur ipsum breve spatium,
Tonus vero est, quem facit norma novem partium.
De quaternis habet diatessaron vocabulum.
Ipsi tonus si addatur, diapente oritur,
Quod de quinque nomen Græcum in Latinum vertitur.

C Nam si passus ternos facit, quinque constat vocibus.
Inde prima dabit quartæ, quaternis indicium,
Et secunda servit quintæ per eundem numerum.
Tertia conducit sextam, neque mutat calculum,
Causa septimæ a Gamma (23) fac totius medium,
Tunc a prima sic octava locum sumit proprium.